

Jussi YLIKOSKI (Turku)

Havaintoja komin konverbeistä

1. Johdanto

Artikkelissani tarkastelen komin kirjakielten konverbejä ja konverbirakenteita pääosin synkronisesta näkökulmasta. Tuon esiin muutamia tekemiäni havaintoja, jotka laajentavat tähänastisen tutkimuksen komin konverbeistä luomaa kuvaa ja ovat toisaalta mielenkiintoisia muidenkin uralilaisten kielten tutkimuksen kannalta. Pyrin myös suhteuttamaan komin konverbit ja niiden kuvauksen konverbien kielitypologiseen tutkimukseen ja typologien esittämiin konverbejä koskeviin luokitteluihin ja yleistyksiin.

Kielitypologisessa kirjallisuudessa **konverbillä** tarkoitetaan verbimuotoa, joka riippuu syntaktisesti toisesta verbimuodosta olematta kuitenkaan sen syntaktinen aktantti (V. Nedjalkov 1995: 97; konverbin määritelmistä ks. myös Haspelmath 1995: 3; I. Nedjalkov 1998: 421–422; van der Auwera 1998; Ylikoski 2000). Konverbeillä voi olla omia subjekteja ja määritteitä, joten konverbirakenteet voidaan nähdä finiittisten adverbiaalisten sivulauseiden ei-finiittiseksi vastineiksi. Konverbi voidaan ymmärtää sekä muoto- että merkityskategoriaksi. Konverbeiksi voidaan kutsua **verbimuotoja**, joita käytetään aina vain vapaina verbin tai koko lauseen määritteinä; toisaalta sama muoto voi **toimia** sekä konverbinä että esim. infiniitivinä (argumenttina) tai partisippiinä, ts. konverbit ovat verbinmääritteitä, ”verbaaliadverbeja” ja partisipit tyyppillisesti substantiivimääritteitä, ”verbaaliadjektiveja” (Haspelmath 1995: 3–4). Esimerkiksi indoeurooppalaisissa kielissä samoja verbimuotoja käytetään usein partisippiina (attribuutteina) ja konverbeinä (adverbiaaleina), mutta taivutukseltaan rikkaammassa uralilaiskielissä — myös komissa — on yleensä useita erityisiä konverbimuotoja. Uralilaisten kielen tutkimuksessa konverbejä on usein kutsuttu *verbaaliadverbeiksi* tai *gerundeiksi*.¹

Komin konverbit yhdessä yhden infiniitivin ja neljän partisipin kanssa muodostavat verbien ei-finiittisten muotojen ryhmän. Laajimmin komin ja udmurtin konverbeiksi (verbaaliadverbeiksi, gerundeiksi) kutsutuista muodoista ovat kirjoittaneet D. R. Fokos-Fuchs (1958) ja Günter Stipa (1960). Leinonen (1998) tarkastelee komin konverbejä suhteessa niitä vastaaviin venäläisvaikut-

teisiin sivulauseisiin. Tässä esityksessä keskityn niihin syrjäänin verbimuotoihin, joiden joukko on vakiintunut *Sovremennyj komi jazyk*-teoksen (SKJa I: 243–246) kuvaamiin viiteen konverbiin: *ig*-, *ömön*-, *mön*-, *töž*- ja *tög*-konverbeihin. Samat konverbit mainitaan myös myöhemmissä komiin kuvauksissa (esim. Rédei 1978: 87–88; 1988b: 129–130; Karmanova 1998: 48–56). Permjakissa on em. syrjäänin konverbien lisäksi *tön*-tunnuksinen konverbi; *mön*-konverbiä permjakissa ei kuitenkaan ole (KPJa 15, 280–283).

Muihin komin tutkijoihin nähden poikkeuksellinen käsitys komin konverbeista on Cypanovilla (1995), joka esittää komissa olevan kaikkiaan 27 konverbiä. Esimerkiksi yhden *ig*-konverbin sijaan hän pitää *ig*-tunnuksisia muotoja täysin eri muotoina sen mukaan, liittykö niihin instrumentaalim tai illatiivin päätte. Lisäksi hän erottaa toisistaan absoluuttisen ja possessiivisen taivutuksen taivutuspäätteillä muodostetut *ig*-konverbit ja edelleen eri subjekti-persoonia ilmaisevat muodot eri konverbeiksi. Myös *ig*-muotoon enklitiivisesti liittyvien postpositioiden joukko on tavallista suurempi (vrt. jakso 2). Lisäksi Cypanov esittää konverbeinä myös preesensin partiisiipin pohjalta syntyneet *anmoz*-, *andor*- ja *ana(a)*-muodot (ks. myös Bubrih 1949: 136–137; Cypanov 1987). Omassa aineistossani ei kuitenkaan tällaisia konverbejä ole, joten tässä esityksessä en puutu niiden funktioihin tai oletettuun konverbi-statukseen.

Tutkimusmateriaalina olen käyttänyt vuosina 1995–1999 julkaistuja syrjääninkielisiä Matteuksen, Markuksen ja Luukkaan evankeliumeita sekä permjakinkielistä Markuksen evankeliumia. Aineisto ei siis ole laaja: siinä on yhteensä 697 sellaista verbimuotoa, jotka komin tutkimuksessa perinteisesti luetaan konverbeiksi. Tutkimusaineistooni kuuluu kaikkia SKJa I:n (243–246) ja KPJa:n (280–283) mainitsemia muotoja. Aineistoni koko ja yksipuolisuus eivät riitä komin konverbien kvantitatiiviseen tarkasteluun, mutta joukkoon sisältyy paljon mielenkiintoisia rakenteita, jollaiset varsinkin suppeissa kuvauksissa lienee aiemmin marginaalisina ohitettu. Syrjäänin ja permjakin keskinäiset erot eivät poikkea aiemmassa tutkimuksessa esitettyistä havainnoista; koska permjakin *tön*-konverbin käytössä ei ole aineistossani mitään poikkeavaa, permjakki jää esityksessäni vähälle huomiolle. Yhdenmukaisuuden vuoksi esitän esimerkit syrjäänistä, vaikka vastaavia rakenteita olisi permjakissakin.

Käännöstekstien tutkimuksen vaarana on usein lähtökielen vaikutus käännökseen. Aineistoni konverbirakenteet, joissa käännöstyön pohjana olleet kreikka ja venäjä ovat voineet vaikuttaa lopputulokseen, eivät kuitenkaan sanottavasti poikkea aiemman tutkimuksen komin konverbeista antamasta kuvasta; tässä artikkelissa päähuomion saavat sellaiset aidosti komilaisina pidettävät rakenteet, joille lähtötekstit eivät ole voineet antaa mallia. (Kreikan ja

venäjän konverbeista ks. esim. Itkonen-Kaila 1991: 260–267; Haspelmath 1995: 17–19, 27; Weiss 1995.)

2. *ig*-konverbin monet muodot

ig-tunnuksiset verbimuodot ovat perinteisesti saaneet eniten huomiota komin konverbejä kuvattaessa. Ne ovat lähes aina temporaalisia, pääverbin kanssa samanaikaista tapahtumaa ilmaisevia konverbejä. Erityisen mielenkiintoista niissä on *ig*-aineksen pohjalle syntyneiden muotojen suuri joukko: vaikka pelkän *ig*-päätteekin avulla ilmaistaan pääverbin kanssa samanaikaista tapahtumaa (esim. 1), ainekseen voi liittyä erilaisia sijapäätteitä, enklitiivisiä postpositioita ja jopa substantiivien monikon tunnus. Useimmiten muodot tuntuvat olevan vapaassa vaihtelussa (vrt. 1 ja 2). Mm. instrumentaalim päätte on absoluuttisen taivutuksen muodossa ja illatiivin päätteet syrjäänissä aina possessiivisen taivutuksen muodoissa.

(1) *šojan kad matystč-ig mödöd-i-s aššys ver-sö*

nuka alka lähestyä-CONV lähettää-3SG REFL.ABL.3SG palvelija-ACC.3SG
vištav-ny kor-öm-a-jas-by: -- --
ketoa-INF kutsua-PTCP.PF-ADJ-PL-DAT (Lk 14:17?)

'Ruoka-ajan lähestyessä hän lähetti palvelijansa kertomaan kutsutuille.'

(2) -- -- *oliv kerös-lan matystč-ig-anys isus mödöd-i-s kyk*

oliivi mäki-APPR lähestyä-CONV-ILL.3PL Jeesus lähettää-3SG 2
velödčyš-ös -- -- (Lk 19:29)
oppilas-ACC.3SG

'Heidän lähestyessään Öljymäkeä Jeesus lähetti kaksi opetuslastaan'

ig-ainesta voi seurata substantiivien monikon *jas*-tunnus, johon liittyvät instrumentaalim, inessiivim ja illatiivin päätteet (*-igjasön*-, *-igjasyn* ja *-igjasö*, esim. Bubrih 1949: 138–139; Karmanova 1998: 49, 51). Monikolliset *ig*-rakenteet ilmaisevat konverbirakenteen ja sen pääverbin kuvaamien tapahtumien toistuvaa samanaikaisuutta; Kortmann (1997: 85) ja I. Nedjalkov (1998: 441–442) kutsuvat tällaista 'aina kun' -suhdetta kontingenssiksi (*Contingency*):

(3) *užnajt-ig-jas-ön dad'ys völi šulyvl-ö...*

työskennellä-CONV-PL-INSTR setä-NOM.3SG olla-3SG sanaa-PRES.3SG
(Bubrih 1949: 139)

'(Aina) köitä tehdessä setä tapasi sanoa...'

(4) *na-by vo-ö sölöm vyl-anys gažöđé-ig-jas-ö*

he-DAT tulla-PRES.3SG sydän ylä-ILL.3PL iloita-CONV-PL-ILL

tydal-an-in-yn-šyk jevrej vičko-jas-yn vožža

näkyä.PTCP.PASS.PRES.LOC-INE-COMP juutalainen kirkko-PL-INE etumainen

ulös-jas vyl-yn pukav-ny.

tuoli-PL ylä-INE istua-INF (Mt 23:6)

'Heille on mieleen (aina) iloitessa istua näkyvillä ja juutalaisten kirkoissa etumaisilla tuoleilla.'

Eräät postpositiot liittyvät *ig*-muotoon niin kiinteästi, että kirjoitetussa muodossa ne kirjoitetaan yhdeksi sanamuodoksi; Karmanova (1998: 50–51) kutsuu niitä ”postpositiosuffikseiksi”. Postposition sisältävillä muodoilla ilmaistaan erilaisia sävyeroja. Esimerkiksi *igkosti*-muodolla (*kosti* = ’välissä’) voidaan korostaa, että pääverbin ja konverbin kuvaamat tapahtumat ovat tarkalleen samanaikaisia tai -kestoisia (SKJa I: 245; Cypanov 1992: 224; Karmanova 1998: 51). *igkosti*-muoto voi silti jopa esiintyä rinnakkain illatiivipäätteisen muodon kanssa.

(5) *na-lön šorñit-ig-kostanys, venž-ig-anys isus acys*

he-GEN puhua-CONV-POSTP.3PL kiistellä-CONV-ILL.3PL Jeesus REFL.NOM.3SG

na din-ö matysté-ömön vošlal-i-s orćčön.

he luo-ILL lähestyä-CONV astua-PRET.3SG vierelle (Lk 24:15)

'Heidän puhuessaan ja kiistellessään Jeesus itse lähestyi heitä ja astui vierelle.'

igtyr(ji)-muodon taustalla on ’täysi, täynnä’ -merkityksinen *tyr*, ja siihen voivat liittyä adverbiaaliset suffiksit *-ja* ja *-ji*. Rédein (1962: 158–160) mukaan *tyr* toimii postpositiona vain *ig*-aineeseen liityessään. Hän selittää postposition syntyneen seuraavaan tapaan: *bördig tyrji* ’voll von Weinen’ > ’weinend’. Kun *ig*-päätteisiä muotoja ei kuitenkaan käytetä itsenäisinä substantiiveina ja *tyr* liittyy vain konverbiin ja siihenkin niin kiinteästi, että se halutaan kirjoittaa yhteen määritteensä kanssa, tuntuu mielivaltaiselta kutsua sitä postpositioksi.⁴ Koska *tyr*-ainesta ei voi pitää sijapäätteenäkään, *igtyr*-muoto tuntuu konverbiäisemmältä kuin muut, varsinaisiin postpositioihin päättyvät *ig*-muodot. Aineistossani *igtyr*-muotoa käytetään erityisen usein liikkumista tai sanomista kuvaavan pääverbin määritteenä kuvattaessa tunnetta tai sen ilmaisemista. Tässä suhteessa, ns. ympäröiviä olosuhteita kuvattaessa, se rinnastuu selvästi alla tarkasteltavaan *ömön*-konverbiin:

(6) *stjō mōđōđé-i-s isus börsa jemm-ös ošk-ig-tyr.*

hän lähtee-PRET.3SG Jeesus börssä jemm-ACC ylistää-CONV-POSTP

(Lk 18:43)

'Hän lähti Jeesuksen perään Jumalaa ylistäen.'

(7) *pemös vižys-jas bör mun-i-sny stav kyvl-öm - aššyl-öm-ys*

eläin paimen-PL takaisin mennä-PRET.3PL kaikki kuulla-VN nähää-VN-ELA

jemm-ös ošk-ömön: - -

Jumala-ACC ylistää-CONV (Lk 2:20)

'Paimenet palasivat ylistäen Jumalaa kaikesta kuulemastaan ja näkemästään.'

ig-aineksen ja postpositioiden yhteensulautumista poikkeuksellisia ovat *igkežlō*-muodot (*kežlō* = ’varten, ajaksi, johonkin mennessä’). Bubrithin (1949: 140) ja SKJa I:n (245) mukaan niillä ilmaistaan, mihin mennessä pääverbin kuvaama tapahtuma tapahtuu. Myös Stipa (1960: 216) ja Rédei (1962: 162) kuvaavat niiden merkitykset temporaalisiksi; samoin Karmanova (1998: 51) toteaa, että *igkežlō*-muodon kuvaama tapahtuma tapahtuu pääverbin kuvaaman tapahtuman jälkeen. Esimerkissä (8) *ig kežlō* -rakenteella (postpositio itsenäiseksi sanaksi kirjoitettuna!) on selvästi temporaalinen ’mennessä’-tulkinta:

(8) *XV nem pomaš-ig kežlō francija da ispanija lo-i-ny*

15. vuosisata loppua-CONV POSTP Ranska ja Espanja tulla-PRET.3PL

gyrys da vyna dvořansköj monarchija-jas-ön

suuri ja vahva aatelinen monarkia-PL-INST

(Bubrih 1949: 140)

'15. vuosisadan loppuun (= loppumiseen) mennessä Ranska ja Espanja tulivat suuriksi ja vahvoiksi aatellismonarkioiksi.'

Aiempien komin kuvausten esimerkkejä tarkasteltaessa huomio kiinnittyy useisiin erilaisiin valmiutta, valmistamista ja valmistautumista kuvaaviin lauseisiin, joiden määritteinä *igkežlō*-rakenteet toimivat. Samanlaisia rakenteita esiintyy myös evankeliuminkäännöksissä. Tällöin temporaalinen ’mennessä’-merkitys saa rinnalleen finaalin ’varten’-luennan:

(9) *pi-ys vo-ig-kežlō daštyšö-ny*

poika-NOM.3SG tulla-CONV-POSTP valmistautua-INF

(SKJa II: 106)

'valmistautua pojan tulemiseen'

- (10) *čeri kyj-ig-kežlō kol-ō mijan-ly sam na dašty-ny.*
kala pyydysää-CONV-POSTP läytyä-PRES.3SG me-DAT syöti vielä valmistaa-INF
(Cypanov 1992: 224)

'Kalan pyydystämiseksi meidän täytyy vielä valmistaa syöti.'

- (11) -- *najō vo-i-sny samarej oiti šikt-ō dašty-ny stav-sō isus*
he tulla-PRET-3PL Samaria eräs kylä-ILL valmistaa-INF kaikki-ACC Jeesus
lokt-ig-kežlō.
tulla-CONV-POSTP (Lk 9:52)

'He tulivat eräiseen Samarian kylään valmistamaan kaiken Jeesuksen saapumista varten.'

Kaikki evankeliuminkäännöksistä tapaamani *igkežlō*-rakenteet eivät aivan helposti sovi tähänastisen tutkimuksen antamaan kuvaan. Kiintoisimmat tapaamani rakenteet esiintyvät seuraavissa esimerkeissä:

- (12) *tajō arj-ys vōč-i-s, myj verm-i-s: mavt-i-s*
tämä nainen-NOM.3SG tehdä-PRET-3SG mikä voida-PRET-3SG voidella-PRET-3SG
menšym vyvtyr-ōs vožyvv žeb-ig-kežlam.

minä.ABL ruumis-ACC.1SG edeltäkäs in haudata-CONV-POSTP.1SG (Mk 14:8)
'Tämä nainen teki, minkä voi: hän voiteli edeltäkäs in minun ruumiini hautaamistani varten.'

- (13) *dona vyj-ōn kiskal-ōmnas arj-ys menō žeb-ig-kežlam*
kallis öljy-INSTR levittää-CONV.3SGnainen-NOM.3SGminä.ACChaudata-CONV-POSTP.1SG
dašt-i-s.
valmistaa-PRET-3SG (Mt 26:12)

'Kallista öljyä levittämällä nainen valmistoi minut hautaamistani varten.'

Esimerkkien (12–13) *žebigkežlam*-muodot ovat selvästi 'varten' - eivätkä 'mennessä'-merkityksisiä (huomattakoon myös esimerkin (13) 'valmistaa'-pääverbi). Ne kuitenkin eroavat radikaalisti muista edellä mainituista konverbeista. On jopa kyseenalaista, missä määrin niitä voi pitää konverbeina, sillä possessiivisuffiksiin ilmaisema yksikön 1. persoona ei viittaa hautaajaan vaan transitiivisen *žebny*-verbin objektiin, haudattavaan — aivan kuten suomen teonniemen liityssään: vrt. *minun* (obj.) *hautaamiseni* vs. *minun* (subj.) *saapumiseni*. Ensi silmäyksellä näyttäisi olevan kyse teonnimistä, joihin enklititisesti liittynyt postpositio näyttää sijapaätteelta. Ongelmallista kuitenkin on, että *ig*-päätteiset muodot eivät koskaan ole substantiiveja.⁵

Objektinsa suffiksaalisesti ilmaiseva konverbi ei erikoisuudestaan huolimatta ole mahdoton ajatus. Mielenkiintoinen vertailukohta on Bartensin esittämä mokšan konverbirakenne:

- (14) *šū kšiga-s ičjñä pūñti, rama-msta-nza vašad-ičjñä*
tämä kirja-DET.NOM.minä.ALL.kallis ostaa-CONV.3SG kohdata-PRET.S1SG.O2SG
toñ
sinä.GEN (Bartens 1999: 156)

'Tämä kirja on minulle kallis, sitä ostaessani kohtasin sinut.'

Bartens (1999: 172) kuitenkin toteaa, että suomalais-ugrilaisista kielistä vain mordvassa ei-finiittisellä muodolla voi olla objekti-kongruenssi. Erityisen poikkeuksellista on ajatella komissa olevan objekti-kongruenssi, joka — toisin kuin mordvassa — esiintyy vain ei-finiittisten muotojen taivutuksessa. Erikoista on sekin, että esimerkkien (12–13) konverbien subjektia ei ilmaista lainkaan; hautaajat eivät ole haudattava puhuja eikä pääverbin subjekti, joka vain voitelee. (Myös esimerkin 14 *ramamstanza* ilmaisee vain objektin.) Komin konverbejä koskevasta tutkimuskirjallisuudesta en ole löytänyt vastaavia rakenteita, joissa *ig*-konverbin yhteyteen kuuluvan postposition omistusliite viittäisi verbin objektiin.⁶

3. Laajamerkityksiset konverbit -*ömön* ja -*tōg*

Cypanovin (1995) laskelmien ja oman aineistonikin mukaan *ömön*-tunnuski-nen verbimuoto on komin konverbeiksi kutsuttuista muodoista yleisin.⁷ *ömön*-konverbi on ns. kontekstuaalinen konverbi (König 1995: 58; V. Nedjalkov 1995: 106, 108–109), sillä sen tulkinta riippuu kontekstista, jossa se esiintyy. Edellä kuvattuja *ig*-rakenteita voi sitä vastoin kutsua merkityksiltään erikoisuu-neiksi konverbeiksi: niiden lähes yksinomaisena tehtävänä on ilmaista pääverbin kanssa samanaikaista tapahtumaa. *ömön*-konverbinkin ilmaisema tapahtu-ma on yleensä samanaikaista pääverbin kuvaaman tapahtuman kanssa, mutta temporaalinen merkitys jää taka-alalle.

ömön-muodon kaltainen kontekstuaalinen konverbi voi ilmaista mm. pääverbin kuvaaman tekemisen tapaa, keinoa tai ns. ympäröiviä olosuhteita sekä tietyn rajoituksen myös pääverbiä edeltävää tapahtumaa. Tällaisen muodon kulloiseenkin tulkintaan vaikuttaa keskeisesti pääverbin ja sen määritteenä toimivan verbin semantiikka sekä viime kädessä kielenkäyttäjällä oleva maailmantieto (König 1995: 81–85). Tavan merkitys *ömön*-rakenteella on varsinkin silloin, kun pääverbi ja sen määritteenä toimiva verbi kuuluvat

semanttisesti yhteen; esimerkiksi (15) konverbi kuvaa tapaa (vauhtia), jolla pääverbin ilmaisema teko (meneminen) tapahtuu:

- (15) *nyl-ys* *žik pyr termaš-ömon mun-i-s* *öksy* *din-ö da*
 tyttö-NOM.3SG heti kiiruhtaa-CONV mennä-PRET-3SG kuningas luo-ILL. ja
kor-i-s: --
 pyytää-PRET-3SG (Mk 6:25)

'Tyttö meni heti kiiruhtaan kuninkaan luo ja pyysi: --'

Adverbiaalisten suhteiden tutkimuksessa *tavasta* on pyritty erottamaan ns. **ympäröivät olosuhteet**.⁸ Edellisestä pitäisi Königin (1995: 64–66) mukaan puhua vain silloin, kun on puhe yhdestä (pääverbin ilmaisevasta) teosta tai tapahtumasta, jota konverbi jollakin tavalla täsmentää (esim. 15); jälkimmäisellä sen sijaan tulisi tarkoittaa tapauksia, joissa pääverbi ja konverbi kertovat kahdesta toisistaan riippumattomasta tapahtumasta, jotka kuitenkin havaitaan yhdessä, samassa ajassa ja paikassa (ks. esim. 7). Esimerkissä (16) *ömon*-konverbi ilmaisee keinoa (ks. myös *kiskalömmas* esimerkissä 13):

- (16) *kodi tjan pivs as vöna zil-ömon verm-a-s* *nužöd-ny*
 kuka te.GEN joukosta REFL takia ahkeroida-CONV voida-FUT-3SG venytää-INF
assšys *olöm-sö* *vešt mynda?*
 REFL.ABL.3SG elämä-ACC.3SG vaaksa verran (Lk 12:25)

'Kuka teistä voi ahkeroilmaalla lisätä elämänsä pituutta kyynärän verran?'

Cypanov (1995) luonnehtii *ömon*-muotoa "laajan temporaalisen merkityksen grundiksi", joka voi ilmaista myös mennyttä aikaa, ts. pääverbin kuvaamaa tapahtumaa edeltävää, anteriorista tapahtumaa. Myös evankeliuminkäännöksissä on vastaavia rakenteita:

- (17) *jort-jas-öj*, *öžö-sö* *točkōdč-ömon*, *pyr-i-sny* *mijan patera-ö*.
 ystävä-PL-1SG ovi-ACC.3SG koputtaa-CONV tulla.sisään-PRET-3PL me.GEN asunto-ILL
 (Cypanov 1992: 211)

'Oveen koputettuun ystäväni tulivat asuntoomme.'

- (18) *me böryn lokt-ö* *me-ys* *vyna-žyk*, *sijö*, *kod-lys me*
 minä jälkeen tulla-PRES.3SG minä-ELA voimakas-COMP hän joka-ABL minä
og *šogmy* *kopyrtč-ömon raž-ny* *kömkot-sys tasma-sö*.
 NEG.PRES.1SG kelvata.CONV kumartua-CONV avata-INF kenkä-ELA.3SG nauha-ACC.3SG
 (Mk 1:7)

'Minun jälkeeni tulee minua väkevämpi, hän, jolta minä en kelpaa kumartuksissa avaamaan kengänauhaakaan.'

V. Nedjalkov (1995: 129–130) selittää, että kielissä, joista erityiset anterioriset konverbit puuttuvat, on taipumusta käyttää samanaikaisen tekemisen konverbejä tietyissä tapauksissa myös anteriorisessa merkityksessä. Edellä mainitut rakenteet kuuluvat Nedjalkovin mainitsemin kahteen poikkeusryhmään: Esimerkin (17) kaltaisissa rakenteissa konverbilla ilmaistaan tekoa, joka tapahtuu juuri ennen pääverbin kuvaamaa tapahtumaa. Tätä merkitystä voidaan korostaa *ömon*-muotoa seuraavalla *čöč*-sanalla (nominin liittyessään yhdessä, kanssa, myös') (SKJa II: 245; Karmanova 1998: 53). Toisen poikkeuksen muodostavat tapaukset, jolloin konverbi ei kuvaa itse tapahtumaa (esimerkissä 18 kumartumista), vaan ikään kuin sitä seurannutta tilaa (kumartuneisuutta), joka jatkuu pääverbin kuvaaman tapahtuman aikana. (Suomenkin yleensä samanaikaista tekemistä tai tapaa ilmaisevaa II infinitiivin instruktiivia voi käyttää samassa tehtävässä: -- *kumartuen avaamaan*.)

ömon-muodon konverbistatus ei sen suuresta frekvenssistä huolimatta ole ollut aivan selvä. Muodon aluperästä sen sijaan ollaan joksinkin yksimielisiä: se on urallilaista aluperää olevan *öm*-tunnuksen teonimen -- tai samanmuotoisen perfektin partisiihin -- instrumentaaliomuoto (ks. esim. Stipa 1960: 70–77; Serbrennikov 1963: 304, Rédei 1988a: 392).⁹ Varhaisissa kieliopeissa *ömon*-muotoa ei eroteta itsenäiseksi verbimuodoksi (ks. Fokos-Fuchs 1958: 275, 282). *ömon*-muodon merkitys ja käyttö sekä aluperän läpinäkyvyys ovat syynä siihen, että Fokos-Fuchskin (1958: 284–287) suhtautuu sen konverbistatukseen varauksellisesti ja tulkitsee monet *ömon*-muodot tavalliseksi (verbaali)substantiivin adverbiaaliseksi käytöksi; mm. esimerkkien (15) ja (16) *ömon*-rakenteiden taustalla voidaan tuntea aluperäinen substantiivirakenne: *termašömon* 'kiirehtien' ≈ 'kiirehtimisellä, kiirehtimisen kanssa'; *zilömon* 'ahkeroilamalla' ≈ 'ahkeroilmisella'. Toisaalta samalla muodolla on myös selvästi konverbaalista, läpinäkyvätöntä käyttöä (esim. 7, 17–18), jolloin *ömon*-ainesta on pidettävä yhtenä jakamattomana verbivartaloon liittyvänä morfeemina:

"Obwohl in vielen Fällen die Herkunft der Endung und somit auch ihre Gliederung dem Sprachgefühl völlig bewusst ist [–] und diese Formen [auf *-ömon*, J. Y.] der Funktion der beiden Bestandteile gemäss gebraucht werden, ist diese Endung dennoch wieder in anderen Fällen zu einem wirklichen Verbaladverb-Suffix geworden, welches als eng verbundene einheitliche Endung an das verbale Grundwort getreten ist." (Fokos-Fuchs 1958: 287.)

Tällaiset rakenteet, *ömon*-muodon suuri frekvenssi ja Cypanovin (1995) havaitsema käytön jatkuva lisääntyminen vakuuttavat, että *ömon*-muoto on kehittynyt itsenäiseksi konverbimuodoksi ja vanhat ainekset ovat saaneet yhä laajempaa käyttöä. *ömon*-muodon muihin tehtäviin palaan ns. objektineksuksen

yhteydessä jaksossa 5.

Suomalais-permiläisille kielille ominaisia ovat kielteiset konverbit. Komissa kielteinen konverbi muodostetaan liittämällä verbivartaloon *-tög*, sama suffiksi kuin nominien taivutuksen karitiivin tunnus. Tätä muotoa voi niin ikään pitää laajamerkityksisenä, kontekstuaalisena konverbinä. Stipan (1960: 81, 263–265) ja Serebrennikovin (1963: 309) mukaan *tög*-konverbi on merkitykseltään *ig*-konverbin kielteinen vastine, mutta SKJa II (68, 105) sen sijaan rinnastaa *tög*-konverbin tapaa ilmeiseviin *ömön-*, *igtyr-* ja *igmoz-*päätteisiin konverbeihin. Samoin Fokos-Fuchs (1958) rinnastaa *ömön-* ja *tög-*konverbit artikkelinsa liitteessä olevassa taulukossa: molemmat toimivat tavan määritteinä, *ig*-konverbi ilmaisee samanaikaisuutta. Samantyyppinen käsitys on myös Cypanovilla (1995): ryhmitellessään komin konverbit temporaalisen suhteen mukaan hän yhdistää *ömön-* ja *tög-*konverbit ja kutsuu molempia ”laajan temporaalisen merkityksen gerundeiksi”, jotka ilmaisevat ”preesenssiä ja menynyttä aikaa”. Toisaalla Cypanov (1992: 212) kuvaa *tög-*konverbin toimivan sekä *ig(ön)-* että *ömön-*konverbien kielteisinä vastineina.

Ratkaisu *tög-*konverbin merkityksen määrittelyn ongelmiin lienee maailman kielissä universaali affirmaation ja negaation asymmetria: negatio on affirmaatioon verrattuna tunnusmerkkinen. Negaation tunnusmerkkyysydestä seuraa muun muassa se, ettei negaatiosta tehdä yhtä paljon distinktioita kuin affirmaatiosta, toisin sanoen negaatiosta kategoriat neutralisoituvat. (Miestamo 1998: 189, 198–.) Komin negatiivisen konverbin osalta kategorioiden neutralisointuminen merkitsee sitä, että *tög-*konverbissa neutralisoituu mm. temporaalisen ja ei-temporaalisen ero, joten se kieltää muun muassa pääverbin kuvaaman tapahtuman kanssa samanaikaisen tapahtuman (esim. 19, jonka myönteisessä vastineessa käytettäisiin temporaalista *ig*-konverbia) sekä ns. ympäröivät olosuhteet (esim. 20, jota vastaisi *ömön-*konverbi). Edelleen *tög-*konverbi kieltää pääverbiä edeltävänkin teon tai tapahtuman (21):¹⁰

(19) *aslād jen yšyd-ydlyš vyn-sō kov-tög en*

REFL-GEN.2SG Jumala Herra-ABL.2SG voima-ACC.3SG tarvita-CONV NEG-IMP.2SG viältäv!

koettaa.CONN (Mt 4:7)

’Älä tarvitsematta koeta Herran, Jumalasi, voimaa.’

(20) *po-v-tög mun da lo žonviža, te myn-i-n*

pelätä-CONV memmä.IMP.2SG ja olla.IMP.2SG terve sinä vapautua-PRET.2SG višöm-syd.

sairaus-ELA.2SG (Mk 5:34)

’Mene pelkäämättä ja ole terve, sinä pääsit sairaudestasi.’

(21) *og köšjy mädöd-ny najös šoj-tög-nyš --*
NEG.PRES.1SG haluaa.CONN lähettää-INF he.ACC sydä:CONV-3PL
(Mt 15:32)

’En halua lähettää heitä syömättä.’

4. Konverbit *-tög* ja *-mön* sekä niidenkaltaiset terminatiiviset teonnimirakenteet

Konverbin ja sen pääverbin kuvaamien tapahtumien samanaikaisuutta ilmaisevien *ig*-muotojen lisäksi komissa on toinenkin temporaalinen konverbi, myöhempiä (posteriorista) tapahtumaa ilmeiseva *tög*-konverbi. Komin sukukieliässä sillä on samaa alkuperää oleva funktionaalinen vastine udmurtissa sekä toista alkuperää oleva, mutta funktioiltaan samankaltainen vastine marissa (Bartens 1979: 127, 224). I. Nedjalkov (1998: 432, 439) erottaa toisistaan kaksi myöhemmyyden laatua, ’ennen’- ja ’kunnes’-posteriorisuudet (*’before’-Posteriority* ja *’until’-Posteriority*). Kortmann (1997: 80, 85) kutsuu posteriorisuudeksi vain edellistä, jälkimmäinen suhde on *Terminus ad quem*. ’Ennen’-suhteessa tapahtumien todetaan vain seuraavan toisiaan, ’kunnes’-suhteessa ilmoitetaan aikaraja tai ajanjakso, johon asti pääverbin kuvaama tilanne on totta. *tög*-konverbia käytetään molempien suhteiden ilmaisemiseen; Nedjalkov (1998: 432, 439) kutsuu tällaisia muotoja kontekstuaalisen posteriorisuuden konverbeiksi, ts. konverbin tarkka merkitys riippuu kulloisestakin lausekontekstista. Esimerkissä (22) konverbirakenne ilmaisee ’ennen’-suhdetta ja (23):ssa on kyseessä ’kunnes’-suhde:

(22) -- *talun na petuk čuköstcy-tög te kuim-yš sošš-an*

tänään vielä kukko laulaa-CONV sinä 3-ELA kieltää-PRES.2SG menö *töd-öm*-yš.

minä.ACC tuntee-VN-ELA (Lk 22:34)

’Vielä ennen kuin kukko tänään laulaa, sinä kiellät kolmesti tuntevasi minut.’

(23) *seni sijö iröd kuv-tög ol-i-s.*

siellä hän Herodes kuolla-CONV olla-PRET-3SG (Mt 2:15)

’Hän oli siellä, kunnes Herodes kuoli.’

Temporaalisen merkityksen ohella *tög*-muodon toiseksi käyttötavaksi on mainittu pääverbin kuvaaman tekemisen asteen tai määrän ilmaiseminen (Cypanov 1992: 213; Karmanova 1998: 54):

(24) *kol-öm gožom unays turunaš-i-m jona muš-töž.*
 mennä-PTCP.PF kesä usein niittää-RET-1PL paljon väsyä-CONV
 (Cypanov 1992: 213)

'Menneenä kesänä niitimme usein paljon väsymiseen asti.'

(25) *byd mort pöt-töž-ys šoj-i-s --*
 jokainen ihminen täytyä-CONV-3SG syödä-RET-3SG (Mt 14:20)
 'Jokainen söi kyllikseen.' (sanannukaisesti: '...täytyymiseen asti.')

Lauseita (23) ja (24–25) verrattaessa näkyy, että *töž*-rakenteiden ilmaisemien suhteiden rajat ovat häilyviä. Vaikka (23):n rakenne saa puhtaasti temporaalisen tulkinnan, temporaalinen suhde on selvästi myös esimerkkien (24–25) taustalla. Molempien rakenteiden suhdetta päälauseeseen voi siis kuvata sanoin *Terminus ad quem*. Toisaalta *terminusta* ei tarvinn ymmärtää yksin temporaaliseksi rajaksi, vaan se voi viitata myös tilan tai paikan rajaan.

töž-konverbin lisäksi tekemisen astetta voidaan ilmaista myös *mön*-muodolla. Eriyisesti Cypanov (1985; 1997: 176–185) on kiinnittänyt huomiota tähän muotoon, jota — kuten vastaavaa udmurtin *mon*-muotoa — voidaan käyttää paitsi konverbinä (26) myös partisippina (27):

(26) *stav jöz-ys pöt-mön šoj-i-sry --*
 kaikki kansa-NOM.3SG täytyä-CONV syödä-RET-3PL (Lk 9:17)
 'Kaikki kansa söi kyllikseen.'

(27) *šet talun mijan-ly šoj-mön riän.*
 antaa-IMP.2SG tänään me-DAT syödä-PTCP leipä (Mt 6:11)
 'Anna meille tänä päivänä jokapäiväinen leipämme.'
 (sanannukaisesti: '...syötäväksi riittävä leipä.')

Cypanovin (1997: 184) mukaan *mön*-konverbin käyttö on nykykomissa harvinaista, sillä samassa merkityksessä voidaan käyttää myös *töž*-konverbiä, vrt. esimerkkejä (25) ja (26). Cypanov pitää *mön*-muotoa alkuperäiseltä funktioltaan partisippina, mutta toisaalta katsoo, että *töž*-muoto on valtaamassa alaa *mön*-muodolta asteen konverbin funktiossa. *töž*-muodon alkuperäisenä funktiona hän pitää esimerkkien (22–23) kaltaista temporaalisen suhteen ilmaisemista. (Cypanov 1985: 187; 1997: 184.)

Ryhtymättä tässä tarkemmin selvittämään *töž*- ja *mön*-muotojen tehtävien kehitymistä ja keskinäistä työnjakoa voi silti todeta, että *töž*-muodon ilmeinen alkuperä — *t-aineksisen teonimen terminatiivimuoto (muodon alkuperästä

ks. esim. Fokos-Fuchs 1958: 295–299) — houkuttelee pitämään esimerkkien (23–25) kaltaisia selvästi terminatiivisia merkityksiä esimerkin (22) 'ennen'-merkitystä alkuperäisempinä. Synkronisesta näkökulmasta tosin kaikki *töž*- ja *mön*-konverbien funktiot muistuttavat terminatiivisijan käyttöä. Terminatiivis-merkityksisiä konverbiimuotoja tarkasteltaessa huomio kiinnittyikin edelleen *ömön*-muodon taustalla olevaan *öm*-teonimeen ja sen terminatiivimuotoihin. Wiedemann (1884: 177) rinnastaakin *töž*-muodon merkityksen *öm*-teonimen terminatiivin käyttöön; havaintojeni mukaan *-öm* + *-öž*-rakenteita käytetään varsinkin permajakissa. Vrt. esimerkkiä (22) esimerkkiin (28):

(28) *petuk-lön kyk-is kišövt-öm-öž, te kuim-is suškiš-an me dyn-is.*
 kukko-GEN 2-ELA kiekua-VN-TERM sinä3-ELA kietlää-PRES.2SG minä luo-ELA
 (KPMk 14:72¹¹)

'Ennen kuin kukko kahdesti laulaa, sinä kolmesti kiellät minut.'

ömöž-muotoa käytetään syjäänissäkin, mutta jonkin verran substantiivisemmin. Varsinkin esimerkissä (29) on suomenoksensa kaltainen substantiivi, joka toimii *vorj*-verbin pakollisena määritteenä. (30):ssä *ömöž*-muotoa voidaan vastata *töž*-konverbin:

(29) *kevmys-öj, sek yštöd-öm-öž on vo-öj.*
 rukoulla-IMP.2PL silloin viekoitella-VN-TERM NEG.PRES.2PL tulla-CONN.2PL
 (Lk 22:40)

'Rukoilkaa, ettette silloin joutu kiusaukseen.'

(30) *--žuzgan bi-sö oz kusöd veškydlun verm-öm-öž.*
 öjlytuukku tuli-ACC.3SGNEG.PRES.3SG sammuttaa.CONN oikeus voittaa-VN-TERM
 (Mt 12:20)

'Hän ei sammuta öjlytuukua, ennen kuin oikeus voittaa.'

Pitäisikö komissa ajatella olevan myös *ömöž*-konverbi? Nähdäkseni ei, eikä sellaista koskaan liene ehdotettukaan. Toisin kuin *-töž*, *-ömöž* on läpinäkyvä teonimen sijamuoto, eikä sen käyttöä näy laajenneen terminatiivin varsinaisten tehtävien ulkopuolelle samalla tavalla kuin *ömön*-muodon käyttö on laajentunut instrumentaalien tehtävien ulkopuolelle. Myös Wiedemann (1884: 177) nimittää verbaaliadverbiksi vain *töž*-muotoa. Wiedemann tosin ei puhu *ömön*-verbaaliadverbistakaan, vaan pitää (mts. 163–164) molempia muotoja — *ömön*- ja *ömöž*-muotoja — teonimen taivutusmuotoina.

Terminatiivipäätteisten verbimuotojen yhteydessä on vielä kiinnostavaa ottaa

huomioon lähtökohtaa ilmaisevan *šar'*-tunnuksen egressiivisijan käyttö *öm*-rakenteissa:

- (31) — *šijō menam loki-öm-šar'-ōj ez na dugdyv*
 hän minä.GEN tulla-VN-EGR-1SG NEG.PRET.3SG vielä lakata.CONN
kok-ös okal-öm-ys.
 jalka-ACC.1SG suudella-VN-ELA (Lk 7:45)

'Hän ei ole lakannut suutelemasta minun jalkojani siitä asti, kuin tulini.'

ömsar'-rakenteen merkitys on siis 'kunnes'-posteriorisuuden vastakohta, 'lähtien'-anteriorisuus ('since'-Anteriority, I. Nedjalkov 1998: 423, 440–442) tai *Terminus a quo*¹² (Kortmann 1997: 80, 84). Esimerkki (32) havainnollistaa osuvasti sekä terminatiivin ja egressiivin muodostamaa paria että konverbien (*vöty-töž*) ja *öm*-teonnimirakenteiden (*vöil-öm-šar'*) komplementtaarisuutta ja edelleen substantiivi- ja verbitaivutuksen täydellistä rinnastamista (*vöty-töž david-šar'*):

- (32) *tažj övram-šar' david-öž žonnas das nol' čužanvuž.*
 näin Abraham-EGR Daavid-TERM kaikkiaan 14 sukupolvi
vavilon mu-ö vöty-töž david-šar' das nol' čužanvuž.
 Babylon maa-ILL ajaa-CONN Daavid-EGR 14 sukupolvi
vavilon mu-ö vöil-öm-šar' kristos-öž bara das nol' čužanvuž.
 Babylon maa-ILL ajaa-VN-EGR Kristus-TERM taas 14 sukupolvi
 (Mt 1:17¹³)

'Näin on sukupolvia Abrahamista Daavidiin kaikkiaan neljätoista polvea, ja Daavidista Babyloniin siirtämiseen neljätoista polvea, ja Babyloniin siirtämisestä Kristukseen asti taas neljätoista polvea.'

5. Konverbit (-*ömön* ja -*ig*) objektin sekundäärisinä predikaatteina

Edellä on käsitelty konverbirakenteita, jotka ovat joko sama- tai erisubjektisia suhteessa niitä hallitseviin verbeihin. Samasubjektisten konverbien subjektit jäävät usein merkittämättä, kun taas erisubjektisten konverbien ymmärtäminen vaatii yleensä eksplisiittisesti merkityn subjektin. Edellä kuvattujen tapaisten konverbirakenteiden rinnalla maailman kielissä esiintyy erilaisia rakenteita, joissa hallitsevan lauseen objektista kerrotaan jotakin; ts. sama lauseenjäsen, hallitsevan lauseen objekti, toimii ei-finiittisen muodon subjektina. Seuraavassa tarkastelen lähinnä havaitsemisverbin määrittäjiä komissa. Ks. ensin seuraavaa englannin esimerkkiä:

- (33) *He saw Mary coming down the stairs.*
 (Masica 1976: 116)

Masica (1976: 116–117), König ja van der Auwera (1990: 346–347) sekä Kortmann (1995: 196–198) kiinnittävät huomiota esimerkin (33) kaltaisten ei-finiittisten rakenteiden tulkittamiseen. Masican mukaan niitä voi pitää sekä (attributiivisten) relatiivi-lauseiden (*who was coming down the stairs*) että ad-verbiaalisten sivulauseiden (*as she was coming down the stairs*) "reduktioina", ts. "lauseenyhenteinä", sillä englanti ei tee muodollista eroa attributiivisen partitiivin ja adverbiaalisen konverbin välillä. König ja van der Auwera painottavat tällaisten rakenteiden ja tyypillisten konverbirakenteiden samankaltaisuutta: tyypillinen samasubjektinen konverbirakenne on heidän mukaansa sekundäärinen predikaatio primäärisen predikaation subjektista; erisubjektinen konverbirakenne, ns. absoluuttirakenne on sekundäärinen predikaatio sekundäärisestä subjektista. Näiden rinnalla esimerkiksi (33) kaltainen ns. objektineksus on sekundäärinen predikaatio primäärisen predikaation objektista. Masica (mts. 116–120) huomioi, että kielet, joissa partitiivit ja konverbit ovat eri taivutusmuotoja, käyttävät tällaisissa tapauksissa erilaisia rakenteita; mm. (34) venäjässä käytetään partitiivpeja, kun taas esim. (35) espanjassa voidaan käyttää konverbinä toimivaa verbimuotoa:

- (34) *Vozvräščajtsja i nahod-it ih spjašč-imi* — —

palata.PRES.3SG ja tavata.PRES.3SG he.ACC nukkuu.PTCP.ACT.PRES-PL.INSTR
 (Ven. Mk 14:37)

'Hän palaa ja tapaa heidät nukkumasta.'

- (35) *Vin-o luego y los hall-ó durmi-endo* — —
 tulla-PRET.3SG pian ja he.ACC.M löyää-PRET.3SG nukkuu-CONN
 (Esp. Mk 14:37)
 id.

Myös komin ei-finiittisten muotojen tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota puheena oleviin objektirakenteisiin. Stipa kutsuu permiläisten kielten rakenteita nimellä *accusativus cum prädicativo*: " — — die Nominalform des Verbs das Prädikativ zu einem Nomen im Akkusativ, das von einem verbum sentiendi oder dicendi regiert wird, ist" (Stipa 1960: 179). Komissa tällaisten rakenteiden verbiosa on usein instrumentaalipäätteinen. Instrumentaalien keskeisiä tehtäviä komissa on toimia predikattiivisena olosijana, toisin sanoen sen käyttö vastaa

usein suomen essiiviä (ks. esim. Wiedemann 1884: 125–126; SKJa I: 166–167; Stipa 1960: 136; vrt. myös vastaavaan venäjän instrumentaaliin esi-merkissä 34):

- (36) *najaös uz-is-jas-ön* *adz-i-s*
 he.ACC nukkuu-PTCP.ACT.PRES-PL-INSTR nähdä-PRET-3SG

(Wiedemann 1884: 126)

'Hän näki heidän nukkuvan.' (sananmukaisesti: 'näki heidät nukkuvina')

Toisaalla (mts. 169) Wiedemann esittää esimerkkejä, joissa partisiippi on nominativimuotoinen. Samanlaisia esimerkkejä mainitsee myös Stipa (1960: 181–183), jonka esimerkeissä myös akkusatiivipäätteinen partisiippi on mahdollinen. Stipa esittää lisäksi objektirakenteita, joissa "objektin predikaateina"¹⁴ toimivat instrumentaalipäätteiset *öm*-muodot. Niitä löytyy uusimmista evankeliuminkäännöksistäkin:

- (37) *bör lokt-öm böras isus su-i-s velödčyš-jas-sö*
 takaisin tulla-VN jälkeen.3SG Jeesus tavata-PRET-3SG oppilas-PL-ACC.3SG

uz-öm-ön — —

nukkuu-PTCP.PF-INSTR (Mk 14:37)

'Palattuun Jeesus tapasi opetuslapset nukkumassa.'

Espanjan konverbiin (esim. 35) verrattaessa esimerkin (37) objektin predikaatti — *ömön*-muoto — ei rinnastu yksin partisiippiin, vaan myös konverbeihin. Partisiippiä tulkitseminen tuntuu esimerkissä (37) oudolta siksin, että *öm*-partisiippi on perfektin partisiippi. Huomattakoon sekoin, että *öm*-ainesta ei seuraa subjektin (päaverbin objektin) lukua ilmaiseva monikon tunnus (vrt. 36). Konvertiksi tulkittamisen kannalta on edelleen mielenkiintoista, että samaan tapaan voi käyttää myös *ig*-konverbiimuotoja:

- (38) *tenö tajö ju jyl-as šu-öny ol-ig-ön.*
 sinä.ACC tämä joki latva-ine.3SG sanoa-PRES.3PL asua-CONV-INSTR
 (Bubrih 1949: 141)¹⁵

'Sinun sanotaan asuvan tämän joen latvalla.'

- (39) *kerka kutyš-ys kö gort-as vo-ig-ön ašš-ö*
 talo isäntä-NOM.3SG jos koti-ILL.3SG tulla-CONV-INSTR nähdä-PRES.3SG

assš-ys kesjalyš-sö ušal-ig — —

REFL.ABL.3SG palvelija-ACC.3SG työskennellä-CONV (Mt 24:46)

'Jos talon isäntä kotiin tullessaan näkee palvelijansa työskentelemässä —'

- (40) *velödčyš-jas din-as lokt-öm böryn isus najös uz-ig*
 oppilas-PL luo-ILL.3SG tulla-VN jälkeen Jeesus he.ACC nukkuu-CONV
su-i-s.

tavata-PRET-3SG (Mt 26:40)

'Opetuslasten luo tultuaan Jeesus tapasi heidät nukkumassa.'

Tässä asemassa käytetään sekä päätteettömiä että instrumentaalipäätteisiä *ig*-muotoja (Bubrih 1949: 141; Fokos-Fuchs 1958: 308–309, 315; Stipa 1960: 185–186). *ig*-muotojen käyttö objektin predikaattina on vaivoin selitettävissä partisiippiseksi, vaikka Wiedemann (1884: 167; ks. myös Fokos-Fuchs 1958: 315) sitä esittääkin. Mitään partisiipeille ominaista attributiivista käyttöä *ig*-muodoilla ei koskaan ole (Stipa 1960: 185).¹⁶ Erilaiset komin *ömön*- ja *ig*-objektirakenteet muistuttavatkin kovasti edellä kuvattuja konverbirakenteita. Erityisesti havaitsemisverbien objektien predikaatit ovat konverbien tavoin valinnaisia lauseenjäseniä: *isus najös Ø suis/aššö* 'Jeesus tapasi/näkee heidät' (vrt. 37, 39–40) ovat käyviä lauseita, joissa pelkkä nomini riittää objektiksi. Itämerensuomalaiset ei-finiittiset rakenteet tarjoavat mielenkiintoisen vertailukohdan komin rakenteisiin:

- (41) *Hän näki heidän nukkuvan.*

- (42) *Hän näki heidät nukkumassa.*

Tavallisemman, selvästi omana kokonaisuutenaan — ja objektina — pidettävän partisiippirakenteen (41) rinnalla ainakin näkemisverbien objektien yhteydessä voidaan suomessa käyttää kolmannen infinitiivin inessiiviä (42), joka rinnastuu lähinnä valinnaisiin paikanmääritteisiin; vrt. *Hän näki heidät (puutarhassa)*. Kolmannen infinitiivin inessiiviä ei muuten juuri käytetä konverbinomaisesti, joten se ei selvästi vastaa komin *ig*- ja *ömön*-muotoja. Vepsässä voidaan kuitenkin käyttää tässä tehtävässä toisen infinitiivin inessiiviä, jota muuten käytetään myös suomen kielen tavoin ns. temporaalirakenteessa samanaikaisen tekemisen konverbiinä ja niin ollen komin *ig*-konverbin vastineena (Kettunen 1943: 211–214, 496):

- (43) *näg-ñi mužika-n vina-n jo-deš*
 nähdiä-PRET.1SG mies-ACC viina-ACC juoda-CONV
 (Kettunen 1943: 214)

'Näin miehen juovan viinaa.'

- (44) *tämbä tedre-ŋ kulñ kukerteš*
 tänään teet-ACC kuulla.PRET.3SG kukertaa.CONV (mts.)

'Tänään kuulin teeren kukertavan.'

jas-tunnuksen sisältävät muodot. *igas*-muotoakin voinee varauksellisesti pitää erillisenä konverbimuotona; samamerkityksisiä toistuvaa samanaikaaisuutta, kontingenssia, ilmaisevia konverbejä on myös tšuvassissa ja pohjoiskaukasialaisessa godoberissa (I. Nedjalkov 1998: 442).

Komin laajamerkityksinen, kontekstuaalinen *ömön*-konverbi edustaa eurooppalaisissa kielissä yleisintä konverbityyppiä (I. Nedjalkov 1998: 435), jonka monet merkitykset riippuvat kulloinkin tilanteesta, jossa sitä käytetään. Jos ns. objektineksusten predikaatteina toimivat *ömön*-muodot yhdistetään (synkronisesti) samanmuotoiseen konverbiin, on typologisesti mielenkiintoinen yhteensattuma, että *ömön*-konverbin synnyn taustalla lienevät yhtäaikaaisesti kaksi yleisintä konverbien alkuperää, ts. teonnimi ja partisiippi (Kopjjevskaja-Tamm 1993: 44; Haspelmath 1995: 17; I. Nedjalkov 1998: 429, 451).

tög-konverbin kaltaisia kielteisiä konverbejä esiintyy suomalais-permiäläisten kielten lisäksi mm. turkkilaisissa ja dagestanilaisissa kielissä sekä evenkissä (Johanson 1995: 337–339; I. Nedjalkov 1995; 1998: 437). Muun muassa *ömön*- ja *ig*-konverbien välisen eron neutralisoiva *tög*-konverbi on tavallaan *ömön*-konverbiäkin laajamerkityksisempi, mutta myönteisiin konverbeihin verrattuna negatiivinen merkitys itsessään on tunnusmerkkinen. Myönteisten konverbien välisten erojen neutralisoituminen on tyypillistä myös turkkilais-kielten kielteisille konverbeille (Johanson 1995: 337). Samoin *tög*-konverbin kaltaiset posterioriset konverbit ovat yleisiä itäisen Euroopan konverbejä suosivissa kielissä (I. Nedjalkov 1998: 439–442). Yleistä on sekin, että samat muodot toimivat myös asteen konverbeinä (myös Euroopan ulkopuolella, esim. runsaasti erilaisia konverbejä käyttävässä koreassa, ks. Ramstedt 1939: 100). Permiäläisten kielten yksinomaisesti astetta ilmaisevat konverbit (syryäänin *-mön*, udmurtin *-mon*) sen sijaan ovat typologisesti harvinaisempia. Euroopan kielten konverbejä tarkastellessaan I. Nedjalkov (1998: 443–444) mainitsee yksinomaan astetta merkitsevän konverbin vain udmurtista.

Kun komin konverbien muodostamaa kokonaisuutta tarkastellaan muun typologisen konverbitutkimuksen valossa, jotain näyttää puuttuvan. Tavallisen, samanaikaista tapahtumaa ilmaisevan *ig*-konverbin rinnalla on toinen temporaalinen konverbi, posteriorinen *-tög*. Nykykomista kuitenkin puuttuu edeltävää tekemistä kuvaava anteriorinen konverbi. Silloin tällöin kyllä lyhyesti mainitaan aikaisempaa tapahtumaa ilmaiseva *myšt*-tunnuksinen konverbi, mutta samalla se aina todetaan vanhentuneeksi ja harvinaiseksi (esim. Buhrih 1949: 143; Fokos-Fuchs 1958: 287–289; Rédei 1978: 88; 1988b: 130; Cypanov 1995). Nykykomin kieliopeissa (SKJa I, SKJa II, Karmanova 1998) sitä ei mainita, eikä sitä esiinny omassa aineistossaniakaan. Milloin anteriorista tapahtumaa ei ilmaista finiittisesti temporaalisella sivulauseella, sitä ilmaistaan

öm-teonnimen ja 'jälkeen'-merkityksisten *böryn*- ja *myšti*-postpositioiden muodostamalla rakenteilla (ks. esim. 37 ja 40).¹⁸

Erityisen mielenkiintoiseksi komin konverbisyntaksin ja anteriorisen konverbin puuttumisen tekee *tög*-konverbin olemassaolo. V. Nedjalkov nimittäin arvioi *tög*-konverbin kaltaisten konverbien edellyttävän, että kielessä on anteriorinenkin konverbi. Samantyyppistä hierarkiaa esittää myös I. Nedjalkov:

"If a language has a converb with the fundamental meaning of succession, then it has also a converb with the fundamental meaning of precedence. The existence of the latter usually also presupposes the existence of a converb with the fundamental meaning of simultaneity." (V. Nedjalkov 1995: 131.)

"If a European language has a converb of contextual Posteriority, then it also has converb forms expressing contextual Anteriority and contextual Simultaneity, as well as at least one specialized [—] converb." (I. Nedjalkov 1998: 433.)

Komin *tög*-muotoa on aina yksimielisesti pidetty konverbinä; temporaalisine ja muine merkityksineen se on I. Nedjalkovin termein "a converb of contextual Posteriority". Komissa on myös selvästi temporaalinen, samanaikaisuutta ilmaiseva *ig*-konverbi (ja suuri joukko sen pohjalta muodostettuja muotoja) sekä *ömön*-konverbi, "expressing contextual Simultaneity". Edelleen komissa on erikoismerkityksiset *mön*- ja *tög*-konverbit. Sikäli kuin anteriorisen konverbin voi sanoa komin puuttuvan, komi näyttää kumoavan Nedjalkovien väitteet temporaalisten konverbien hierarkiasta. *tög*-konverbin udmurttilainen vastine, *tož*-konverbi tuntuu samoin typologisesti erikoiselta. Udmurtissa ei ole edes *myšt*-muodon kaltaista marginaalista anteriorista konverbiä; vain *sa*-konverbi, joka monessa suhteessa muistuttaa *ömön*-konverbiä, ilmaisee joskus (*ömön*-muodon tavoin, esim. 17–18) edeltävääkin tapahtumaa (Bartens 1979: 219–221). Yksinomaaisesti anteriorista konverbiä ei permiäläiskielissä ole.

7. Lopuksi

Edellä olen luonut silmäyksen muutama komin konverbien ja konverbirakenteiden kiinnostaviin piirteisiin, konverbirakenteita muistuttaviin teonnimirakenteisiin sekä konverbi- ja teonnimirakenteiden ongelmalliseen rajanvetoon. Useimpien urallilaisten kielten tavoin myös komin syntaksin tutkimus on vanhaan ollut melko vähäistä ja eritoten peruslauseita suuremman lauseopilliset kokonaisuudet — sivulauseet ja niitä vastaavat infiniittiset rakenteet — ovat jääneet vaille suurempaa huomiota. Komin kaltaisten kielten tutkimusnäyttöä heijastuvan kielitieteen laajemminkin: kielitypologisissa tutkimuksissa koko kielikunta jää usein mainitsematta, ja esimerkiksi temporaalisten kon-

verbien tarkastelu osoittaa komin konverbeistä saatavan tiedon jopa kumoavan osan kielityologisessa keskustelussa esitetystä väitteistä. Typologisessa kirjallisuudessa ei tapaa myöskään komin *ig* + postpositio -rakenteita vastaavia rakenteita, joissa muuten konverbinä käytetty muoto muistuttaa postpositiion määrittäneä toimivaa verbaalisubstantiivia. Toisaalta konverbin tyologisella tutkimuksella on paljon annettavaakin komin tutkimukselle. Muihin kielisiin verrattaessa monet aiemmin erikoisina ja harvinaisina pidetyt ilmiöt — mm. *ömön*-konverbin laaja ja osin anteriorinen käyttö sekä *ömön*- ja *ig(ön)*-konverbin esiintyminen pääverbin objektin yhteydessä — saavat selityksen tai ainakin paljastuvat joksenteenkin tavalliseksi.

Viitteet

- 1 Eri kielten kuvauksissa käytetty konverbejä koskeva terminologia on valitettavan kirjavaa (ks. tarkemmin Haspelmath 1995: 2–3, 45–46; Ylikoski 2000: 215–216). Venäjässä ja monissa Venäjällä puhuttavissa suomalais-ugrilaisissa kielissä käytetään termiä *deepričazivie*. Komissa on myös otettu käyttöön omakielinen nimitys *nogakvy*, sananmukaisesti 'tapasana'. Suomalais-ugrilaisen kielten tutkimuksessa konverbi-nimitystä ovat käyttäneet ainakin de Groot (1995) ja Ojutkangas (1998) sekä erityisesti permiläiskielten osalta Drossard (1993). Tämän artikkelin kielen, suomen, konverbeiksi tulkittavia verbi-muotoja ei eroteta morfologiselta nimityksiltään infinitiivistä tai partisiipeista; lause-opillisesti osa konverbirakenteista on perinteisesti luettu osaksi ns. lauseenvastikkeita. Kuitenkin esim. puheeksi tulevia komin *ig*-konverbejä vastaa niiden suomennoksissa melko tarkkaan suomen II infinitiivin inessiivi, *ömön*-konverbiä II infinitiivin instruktivi ja *tög*-konverbiä III infinitiivin abessiivi. Suomen konverbeinä voi pitää ainakin Viikunan (1996: 305–311) adverbiaaleiksi ja Nikanteen (1997: 338) infinitiiviksi adjunkteiksi luonnehtimia ei-finiittisiä verbimuotoja.
- 2 Esimerkeistä olen selvyyden vuoksi lähävoinut tarkasteltavana olevat konverbi-muodot, niiden omat subjektit sekä paikoin muitakin lauseenjäseniä ja huomionarvoisia suffik-seja. Lyhenteet selitetään artikkelin lopussa.
- 3 Iloitsen sijaan alkuteksissä ja muissa käännöksissä puhutaan (tuseita) pidoista: "he is-tuvat pidoissa mielellään kunnia-paikalla ja synagogassa etumaisilla istuimilla" (S1992).
- 4 *ig*-muotoon liittyy *tyr*-sanaa kutsuva postpositioksi jo Wiedemann (1884: 167, 216), joka yhdistää sen temporaaliseen *dyrji*-postpositioon (ks. myös Bubrih 1949: 141). Wiedemann (mts. 167) ja Rédei (1962: 158) tosin puhuvat *ig*-pääteisestä verbaali-nominista eivätkä konverbeistä.
- 5 Jänteitä oletusta aiemmasta substantiivisesta merkityksestä ovat silti *byd*-pronominin (attribuutini) määrittämät *ig*-muodot: esim. *byd voškovigön* 'joka askelella' (< *voškovry* 'astua, mennä') (KRS s.v. *byd*). Tällaisessa rakenteessa *ig*-muoto voi olla myös pääteeton tai illatiivimuotoinen (Bubrih 1949: 137–138; Fokos-Fuchs 1958: 309, 318–319; Cypanov 1995).
- 6 Tässä mainittujen postpositioiden lisäksi *ig*-ainekseen voivat Cypanovin (1995) mukaan liittyä *čöž(ön)* 'kuluessa, aikana', *dor* 'vieressä', *gögör* 'ympäri', *moz* 'kuinka,

kuin', *sor(ön)* 'kera, kanssa' ja *vož(vylyn)* 'ennen, edessä' (ks. myös Bubrih 1949: 139–141; Stipa 1960: 216–222, 257–259, 261). Syrjäin *ig*-muotoja vastaavat perm-jakissa *ik*-aineksiset muodot sekä yksiselitteisesti konverbiksi katsottava samanaikaisuutta ilmaiseva *ön*-konverbi.

- 7 Aineistoni 697 konverbi-muodosta 311 on *ömön*-muotoja, mutta osa niistä voidaan (ja usein täytyykin) tulkita *öm*-partisiipin tai samannuotoisen teonnimen instrumentaali-muodoiksi.
 - 8 *Ympäröivät olosuhteet* on käännös synonyymisistä ilmaisuista *attendant circumstance* (König 1995: 64–66; I. Nedjalkov 1998), *concomitance*, *accompanying circumstance* ja *accompaniment* (Kortmann 1997: 89). Tavan ja ympäröivien olosuhteiden erottaminen on havaittavissa Stipankin (1960: 237–242) terminologiassa: hän käsittelee *ömön*-rakenteita mm. otsikon *Reine Modalsätze (der Art und Weise oder des begleitenden Umstandes)* alla, jolloin *begleitender Umstand* tarkoittanee suunnilleen samaa kuin *attendant circumstances* ym., mutta sen tarkemmin Stipa ei käyttämäänsä termiä. Edelleen samantyyppiseen merkitykseen viittaa Cypanov (1992: 211), jonka mukaan *ömön*-muoto on *deepričastie sopustvujščego dejstvija*.
 - 9 *öm*-aineksella on komin verbitaivutuksessa hämmästyttävä määrä tehtäviä: samaa muotoainesta käytetään ei-finiittisten teonnimien, partisiipin ja konverbin muodostamisen lisäksi myös finiittitaivutuksessa perfektimuotojen muodostamiseen. "Dies ist geradezu ein Schulbeispiel für 'Undifferenziertheit der grammat[ischen] Kategorien' in den perm[ischen] Sprachen." (Stipa 1960: 70; ks. myös Cypanov 1997: 33–35, 127–157.) Huomattavaa on, että teonnimenäkin *öm*-muodolla voi olla paitsi adverbiaalimäärittäjä myös akkusatiivimuotoinen objekti (Bubrih 1949: 126; ks. myös esim. 22 ja 31).
 - 10 Samalla tavalla neutralisoituvat kategoriat suomenkin kielteisen konverbin tulkinnaassa, ks. esimerkiksi (19–21) suomennoksia. III infinitiivin abessiivia (*tekemättä*) voi pitää ainakin konverbi-muotojen *tehdän*, *tehdessä*, *tekemällä* ja *tehtyä* kielteisenä vastineena. Suomen ja komin negatiiviset konverbit toimivat myös tiettyjen verbien ('olla', 'jäää', 'jättää') pakollisina määrittäjinä eivätkä siis konverbeinä.
- (i) *jen*-lys *jit-öm-a-sö* *mort* *med torjöd-tög kol-ö*
 Jumala-ABL yhdistää-PTCP.PF-ADI-ACC.3SG ihminen IMP.FT erottaa-CONV jättää-PRES.3SG (Mt 19:6)
- 'Ihminen jättäköön erottamatta, minkä Jumala on yhdistänyt.'
- 11 Esimerkin (22) *petuk* (nom.) *čukörsčy-töž* ja esimerkin (28) *petuk-lön* (gen.) *kitsövt-öm-öž* eroavat konverbin subjektin ja teonnimen attribuutin sijamerkinän suhteen, mutta ero on näennäinen; sekä nominatiivista että genetiivistä käytetään niin konverbin subjektien kuin teonnimien attribuuttien sijoina. Komin konverbin subjektien nominatiivigenetiivi-vaihtelu on kiinnostava, mutta vähän huomiota saanut ilmiö (ks. kuitenkin Fokos-Fuchs 1958: 306–307; Stipa 1960: 202–204, 219–221). Suppeassa aineistossakin nominatiivi ja genetiivi näyttävät olevan lähes täysin vapaassa vaihtelussa eripäätteisten *ig*-muotojen ja *töž*-konverbin yhteydessä, esim. *isus šoritiigkosfi* (Lk 22:47), *isuslön šoritiigkosfi* (Lk 11:27) 'Jeesuksen puhussa'). Toisaalta nominatiivigenetiivi-vaihtelu on attribuutinkin merkinnässä (SKJa II: 51–52), mm. *öm*-teonnimien yhteydessä (ks. esim. 30). Teonnimienkin yhteydessä voitaisiin ehkä puhua subjekteista, saavathan ne akkusatiivimuotoisia objektejakin; ks.

viite 9. Vrt. vielä esimerkin (28) *petuklön kitsövömöž* -rakennetta aineistoni ulkopuolelta tapaamaan permyjäkkiläiseen nominatiivi(subjekt)seen vaihtoehtoon:

- (ii) *petuk-ys kitsas-öm-öž te kuim-is öitkazič-an me dyn-is.*
 kukko-NOM.3SG kiekua-VN-TERM sinä 3-ELA irtisanoutua-PRES.2SG minä luo-ELA
 (IO s. 55)

'Ennen kuin kukko laulaa, sinä kolmesti kiellät minut.'

12 Määritelmät *Terminus ad quem* ja *Terminus a quo* osoittavat, että on jokseenkin harhaanjohtavaa kutsua terminatiiviksi vain *Terminus ad quem* -sijaa.

13 Vuonna 1866 julkaisussa Matteuksen evankeliumissa käytetään esimerkin (32) *töž-*konverbin sijaan *ömöž-*muotoa:

- (iii) -- -- *David-sän sevittš-em-ödz Vavivon-ö das-foł' uvryr, i*
 Daavid-EGR siirtää-VN-TERM Babylon-ILL 14 sukupolvi ja
sevittš-em-sań Vavivon-ö Kristös-ödz das-foł' uvryr.
 siirtää-VN-EGR Babylon-ILL Kristus-TERM 14 sukupolvi
 (Mt 1:17; Mt 1866)

'Daavidista Babyloniin siirtämiseen neljätoista polvea, ja Babyloniin siirtämisestä Kristukseen asti neljätoista polvea.'

Samoin esimerkin (23) *töž-*muotoa muistuttaa Wiedemannin (1884: 164) esimerkkinään käyttämä *sar kulömödz seřon völy* 'hän oli siellä, kunnes kuningas kuoli'. (*öm-*aineeseen liittyvistä erilaisista sijoista ks. myös esim. Fokos-Fuchs 1958: 286–287 ja Stüpa 1960: 208–210.)

14 Tarkasteltavista rakenteista ja niiden predikaattiosista käydyt nimitykset ovat vakiintumattomia eivätkä välträmättä kovin onnistuneita. Masica (1976: 116–120) puhuu predikativisista adjunkteista, König ja van der Auwera (1990: 346–347) objektineksuksesta ja sekundaarisesta predikaatiosta sekä Kortmann (1995: 197–198) objektin komplemen-teista. Objektineksuksen pohjalta voitaneen myös puhua objektin (sekundaarisesta) predikaatista, joka siis on muodoltaan ei-finiittinen.

15 Bubrhin (1949: 141) mukaan *ig-* ja *igön-*muodot esiintyvät puhumista, havaitsemista ja mielipidetä ilmaisevien verbien objektien yhteydessä; omassa aineistossani *ig-* ja *ömön-*muodot esiintyvät vain havaitsemisverbien *suny* ('tavata, havaita') ja *ažšyny* ('nähdä') yhteydessä.

16 Partisiippiäsi tulkittaminen ei sovi edes kyseisten rakenteiden kielihistorialliseksi selitykseksi, sillä *ig-*muotoa pidetään yksimielisesti verbaalisubstantiivilähtöisenä (ks. esim. Fokos-Fuchs 1958: 316; Stüpa 1960: 78; Bartens 1979: 177).

17 Muita mahdollisia ei-finiittisiä ilmaisekinoja ovat mm. *accusativus cum infinitivo* -infiniivirakenteet ja teonimirakenteet (Masica 1976: 118–120). Vaihtelua on myös vastaavien finiittisten sivulauseiden käytössä: Suomessa yleensä käytettävän finiittisen, objektiksi jäsenytävän *että*-lauseen ohella voidaan käyttää myös muodollisesti adverbiaalisia lauseita (*Hän näki, että ~ kuinka ~ kun he nukkuivat*) ja samoin voidaan käyttää myös venäjän *kak*-sivulauseita (Kopčevskaja-Tamm 1993: 45). Ranskassa havaitsemis-verbien määritteenä oleva havaittu asiantilta ilmaistaan usein muodoltaan relatiivisella lauseella (ks. Irkonen 1997: 248–249).

Kun objektin predikaattina käytetään erityistä konverbi-*muotoa*, klassisten *accusativus cum infinitivo* ja *accusativus cum participio* ohella olisi yksiselitteistä käyttää nimitystä *accusativus cum converbo*. Myös (iv) mokšassa ja (v) unkarissa voidaan samanlaisissa rakenteissa käyttää muutenkin *ömön-*konverbiä muistuttavia kontekstuaalisia konverbeja, vrt. esimerkkiä (37) esimerkkeihin (iv–v):

- (iv) *isus-s marda-s meki i sata-zarš šit ude-ž.*

Jeesus-DEF.NOM palata-PRET.3SG takaisin ja tavata-PRET.S3SG.O3PL he nukkua-CONV
 (MGM Mk 14:37)

'Jeesus palasi takaisin ja tapasi heidät nukkumassa.'

- (v) *Amikor vizza-men-t, al-va talal-t-a ök-et --*
 kun VPREF-memmä-PRET.3SG nukkua-CONV tavata-PRET.OBJ3SG he-ACC
 (Unk. Mk 14:37)
 id.

Mokšassa finiittiverbin persoonapäite paljastaa, että objektina on monikon 3. persoonaa ('heidät') eikä itsenäinen (yksikölliseksi tulkittava) objekti + konverbi -rakenne. Itämerensuomalaisen kielten erilaisista ei-finiittisistä rakenteista ks. myös Ikola 1953, erit. s. 16–18; Mägiste 1955: 346–352; Stüpa 1960: 179–181; Saukkonen 1965: 22, 27, 44–46.

18 Myös 1940-luvun komilaisia puhuttelututkimus Leinonen (1998: 89) huomauttaa, että anteriorisia tapahtumia kuvataan komissa konjunktiolauseiden ja konverbien sijasta erityisesti postpositiorakenteilla.

Lyhenteet

ABL	ablatiivi	LOC	lokaalinen johdin
ACC	akkusatiivi	M	maskuliini
ACT	aktiivi	NEG	kieltoverbi
ADJ	adjektiivijohdin	NOM	nominatiivi
ALL	allatiivi	O	objekti
APPR	approksimatiivi	OBJ	objektiivisen taivutuksen muoto
COMP	komparatiivi	PASS	passiivi
CONN	konnegatiivi	PF	perfekti
CONV	konverbi	PL	monikko
DAT	datiivi	POSTP	konverbiin liittynyt postpositio
DET	determinatiivinen taivutus	PRES	preessens
EGR	egressiivi	PRET	preteriti
ELA	elatiivi	PT	partikkeli
FUT	futuuri	PTCP	partisiippi
GEN	genetiivi	REFL	refleksiivipronomini
ILL	illatiivi	S	subjekti
IMP	imperatiivi	SG	yksikkö
INE	inessiivi	TERM	terminatiivi
INF	infinitiivi	VN	teonnimi
INSTR	instrumentaali	VPREF	verbiprefiksi

Lähteet: Aineslähteet

- Esp. = *La Santa Biblia: Antigua y Nuevo Testamento*. Antigua versión de Casiodoro de Reina (1569). Revisión de 1960. Sociedades Bíblicas en América Latina.
- Ю = *Исусіён олан*. Стокгольм & Хельсинки: Библия вуджотан институт 1993.
- КРМК = *Бур юор Марк сьёрті*. Корь одзланса видзётём. Стокгольм & Хельсинки: Библия вуджотан институт 1996.
- Lk = *Лука серти бур юор*. Видлана йзёдём. Стокгольм & Хельсинки: Библия вуджотан институт 1996.
- МММ = *Марконь корас евангелия*. Варжамань нолдафкс. Стокгольм & Хельсинки: Библиянь Епафтома Институтусь 1995.
- МК = *Бур юор Марк серти евангелия*. Видлана йзёдём. Стокгольм & Хельсинки: Библия вуджотан институт 1995.
- Мт = *Матвей серти бур юор*. Видлана йзёдём. Стокгольм & Хельсинки: Библия вуджотан институт 1999.
- Мт1866 = *Das Evangelium Matthäi in den nördlichen Dialect des Permischen*. Zum ersten Male übersetzt von P. A. Porov, durchgesehen von F. J. Wiedemann. London 1866.
- S1992 = *Pyhä Raamatun*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön otama suomenos. Mikkel: Suomen Pöpiäseura.
- Unk. = *Biblia: Istenek az Öszövétségben és Újzövétségben adott kijelentése*. Magyar nyelvre fordította a Magyar bibliatársulat öszövétségi és újzövétségi bibliafordító szakbizottsága. Budapest: A Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója 1996.
- Vep. = *Библия: книги священного писания Ветхого и Нового Завета*. В русском переводе с параллельными местами и приложениями. Москва: Российское Библейское Общество 1998.
- Muut lähteet**
- Bartens, Raja 1979. *Mordvan, šeremissin ja vojžakin konjugation infiniittisten muotojen syntäksi*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 170; Helsinki.
- 1999. *Mordvainskielten rakenne ja kehitys*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 232; Helsinki.
- Bubrih, D. V. = Бубрих, Д. В. 1949. *Грамматика литературного коми языка*. Ленинград: Издательство Ленинградского государственного ордена Ленина университета им. А. А. Жданова.
- Суранов = Цыпанов, Евгений 1985. К истории суффикса *-теп* в коми языке. *Советское финно-угроведение* 21: 182–189.
- 1987. Одна инновация в коми литературном языке. *Советское финно-угроведение* 23: 256–261.
- 1992. *Коми кыэ: Самоучитель коми языка*. Сыктывкар: Коми книжное издательство.
- 1995. Gerundien kehityminen komin kielessä. Suomalais-Ugrilaisessa Seurassa 20.10. 1995 pidettyyn esitelmään perustuva käsikirjoitus.
- 1997. *Причастие в коми языке: история, семантика, дистрибуция*. Екатеринбург: Российская Академия наук, Уральское отделение.
- Drossard, Werner 1993. Subordination in Permian and Ugric languages — from verbal constructions to subordinate clauses. — Karen H. Ebert (toim.): *Studies in clause linkage: Papers from the 1st Köln-Zürich Workshop*. Arbeiten des Seminars für Allgemeine Sprachwissenschaft 12; Universität Zürich. 71–81.
- Fokos-Fuchs, D. R. 1958. Die Verbaladverbien der permischen Sprachen. *Acta linguistica Academiae scientiarum Hungaricae* 8: 273–342.

- de Groot, Casper 1995. The Hungarian converb or verbal adverbial in *-va/-ve*. — Haspelmath & König 1995: 283–311.
- Haspelmath, Martin 1995. The converb as a cross-linguistically valid category. — Haspelmath & König 1995: 1–56.
- Haspelmath, Martin & König, Ekkehard (toim.) 1995. *Converbs in cross-linguistic perspective: structure and meaning of adverbial verb forms — adverbial participles, gerunds*. Empirical approaches to language typology 13; Berlin: Mouton de Gruyter.
- Ikola, Osmo 1953. *Viron ja liivin modus obliquuksen historiaa*. Suomi 106:4; Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ikonen, Esa 1997. *Maailman kielten eritaisuus ja samuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ikonen-Kaila, Marja 1991. Agricolan Uuden testamentin temporaalirakenteet: Suomi klassisten ja germaanisten kielten taustaa vasten. *Virtittäjä* 95: 255–280.
- Johanson, Lars 1995. On Turkic converb clauses. — Haspelmath & König 1995: 313–347.
- Каппанова = Карманова, А. Н. 1998. *Ония коми кыэ: Морфология (Кадакыс формалыс, кадакыберд, состояние кыыяс)*. Мӧд юкӧн. Сыктывкарса государственной университет.
- Kettunen, Lauri 1943. *Vepsän murteiden lauseorillinen tutkimus*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 86; Helsinki.
- Kortjevskaja-Tamm, Maria 1993. *Nominalizations*. London & New York: Routledge.
- Kortmann, Bernd 1995. Adverbial participial clauses in English. — Haspelmath & König 1995: 189–237.
- 1997. *Adverbial subordination: A typology and history of adverbial subordinators based on European languages*. Empirical approaches to language typology 18; Berlin: Mouton de Gruyter.
- КР'я = *Коми-пермяцкий язык: введение, фонетика, лексика и морфология*. Учебник для высших учебных заведений. Под редакцией и при соавторстве проф. В. И. Лыткина. Сыктывкар: Коми-пермяцкое книжное издательство, 1962.
- KRS = *Коми-роча словарь — Коми-русский словарь*. Под редакцией проф. В. И. Лыткина. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей 1961.
- König, Ekkehard 1995. The meaning of converb constructions. — Haspelmath & König 1995: 57–96.
- König, Ekkehard & van der Auwera, Johan 1990. Adverbial participles, gerunds and absolute constructions in the languages of Europe. — Bechert, Johannes & Bertini, Giuliano & Buridant, Claude (toim.): *Toward a typology of European languages*. Berlin: Mouton de Gruyter. 337–355.
- Leinonen, Marja 1998. The influence of Russian on sentential subordination in Komi Zyryan. *Dialectologia et Geolinguistica* 6: 81–98.
- Masica, Colin P. 1976. *Defining a linguistic area: South Asia*. Chicago: University of Chicago Press.
- Miestamo, Matti 1998. Affirmaation ja negaation asymmetriasta maailman kielissä. — Rajunen 1998: 182–216.
- Mägiste, Julius 1955. Lisiä viron oratio obliquan ja s.-ugr. accusativus cum infinitivo -rakenteiden historiaan. *Virtittäjä* 59: 345–359.
- Nedjalkov, Igor' 1995. Converbs in Evenki. — Haspelmath & König 1995: 441–463.
- 1998. Converbs in the languages of Europe. — van der Auwera, Johan & Ó Baoill, Dónall P. (toim.): *Adverbial constructions in the languages of Europe*. Empirical approaches to language typology 20; Berlin: Mouton de Gruyter. 421–455.

- Nedjalkov, Vladimir P. 1995. Some typological parameters of converbs. — Haspelmath & König 1995: 97–136.
- Nikanne, Uro 1997. Suomen infinitiivien adjunktien temporaalinen tulkinta. *Virtutäjä* 101: 338–357.
- Ojutkangas, Krista 1998. Asyndeettisiä verbi-ilmaisuista suomalais-ugrilaisissa kielissä. — Pajunen 1998: 110–143.
- Pajunen, Anneli (toim.) 1998. *Kielitipillisuudesta, analogiasta ja tyrologiasta*. Suomi 185; Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ramstedt, G. J. 1939. *A Korean grammar*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 82; Helsinki.
- Rédei, Károly 1962. *Die Positionen im Syrjänschen unter Berücksichtigung des Wojjakischen*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- 1978. *Chrestomathia syrjäntica*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- 1988a. Geschichte der permischen Sprachen. — Sinor 1988: 351–394.
- 1988b. Die syrjänische Sprache. — Sinor 1988: 111–130.
- Saukkonen, Pauli 1965. *Itämerensuomalaisten kielten tulosjainfinitivirakenteiden historiaa*. I. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 137; Helsinki.
- Serebrennikov = Сербренников, В. А. 1963. *Историческая морфология пермских языков*. Москва: Издательство Академии наук СССР.
- Sinor, Denis (toim.) 1988. *The Uralic languages: Description, history and foreign influences*. Leiden: E. J. Brill.
- SKJa I = *Современный коми язык: учебник для высших учебных заведений*. I: *Фонетика, лексика, морфология*. Под редакцией проф. В. И. Лыткина. Сыктывкар: Коми книжное издательство, 1955.
- SKJa II = *Современный коми язык: учебное пособие для высших учебных заведений*. II: *Синтаксис*. Под редакцией проф. Н. Н. Селькова. Сыктывкар: Коми книжное издательство, 1967.
- Stipa, Günter 1960. *Funktionen der Nominalformen des Verbs in den permischen Sprachen*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 121; Helsinki.
- van der Auwera, Johan 1998. Defining converbs. — Kulikov, Leonid & Vater, Heinz (toim.): *Typology of verbal categories: papers presented to Vladimir Nedjalkov on the occasion of his 70th birthday*. Linguistische Arbeiten 382; Tübingen: Niemeyer. 273–282.
- Weiss, Daniel 1995. Russian converbs: a typological outline. — Haspelmath & König 1995: 239–282.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1884. *Grammatik der syrjänschen Sprache: mit Berücksichtigung ihrer Dialekte und des Wojjakischen*. St. Petersburg: Eggers & Co.
- Vilkuna, Maria 1996. *Suomen lauseopin perusteet*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisu 90; Helsinki: Edita.
- Ylikoski, Jussi 2000. Konverbeistä ja konverbirakenteista. — Anneli Pajunen (toim.): *Näkökulmia kielityrologiaan*. Suomi 186; Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 214–245.

Jussi Ylikoski <jussi.ylikoski@utu.fi>
 Suomalais-ugrilainen kielentutkimus
 Fennicum
 20014 Turun yliopisto